

Extensief boeren: een

Extensivering lijkt het toverwoord in politieke plannen te zijn. Maar minder dieren houden per hectare heeft wel economische gevolgen. Extensiveren via meer grond hoeft niet per se te leiden tot achteruitboeren. Vanwege de beperkt beschikbare hoeveelheid grond is het echter niet voor iedereen weggelegd.

TEKST GRIETJE DE VRIES

Extensivering wordt in veel beleidsstukken naar voren geschoven als een van de belangrijkste manieren om de landbouw toekomstbestendig te houden. Vooral in het dossier rondom stikstof is extensiveren belangrijk, maar minder dieren per hectare helpt ook om de problematiek rond mest aan te pakken. 'Het gaat al jaren over grondgebondenheid bij het ministerie van LNV', weet Erwin Wunnekink, voorzitter van LTO-vakgroep Melkveehouderij. 'In de gesprekken met LNV gaat het vooral om de voorwaarden en tijd krijgen voor de transitie. De vraag is: hoe kun je het zo doen dat het grote peloton aan bedrijven mee kan komen? En dat

leidt tot discussie, zoals afgelopen weken wel bleek.' De extensieve landbouw wordt veel genoemd, omdat er verband is te zien tussen extensiviteit en biodiversiteit. 'De gedachte is dat extensiever boeren de druk op de natuur kan verlichten. En dat is een belangrijke pijler van overheid en maatschappij', vertelt Raymond Schrijver, onderzoeker bij Wageningen Environmental Research. Afgelopen jaren deed hij onderzoek naar verdienmodellen voor extensieve landbouwbedrijven. Kort gezegd kan extensiveren op bedrijfsniveau op twee manieren: meer hectares bij het aantal koeien of minder koeien op het aantal hectares. 'De grens van extensief

prima verdienenmodel?

veehouden is in ons onderzoek gesteld op 1,5 grootvee-eenheden per hectare. Alles daaronder is extensief, daarboven valt een bedrijf onder intensief', vertelt Schrijver. 'De grens is daar neergezet, omdat de biodiversiteit beneden dat getal aanzienlijk hoger is. Voor melkveehouders komt dat neer op ruim één melkkoe met bijbehorend jongvee per hectare. In Nederland voldoet nu zo'n 5 à 10 procent van de rundveebedrijven daaraan.' In de plannen van het ministerie wordt vooralsnog 2 tot 2,5 gve per hectare aangehouden als eventuele bovengrens voor extensiviteit, geeft Wunnekink aan.

Ondernemerskans op lange termijn

Vooralsnog gaan doorberekeningen van extensivering vooral op de toer van meer hectares erbij. 'Minder koeien houden onderzoeken we ook, maar daar zijn nog geen resultaten van. Eigenlijk is in die situatie vooral de vraag wat je kunt verdienen in de uren die vrijkomen wanneer je bedrijf gaat krimpen', aldus Schrijver. Bij meer hectares erbij gaat het anders. Dat concludeert Rick Hoksbergen, branchespecialist melkvee bij Countus, uit een rekenmodel dat hij maakte om inzicht te krijgen in de financiële gevolgen van extensiveren. 'Een belangrijke conclusie uit die berekening is dat je bedrijf extensief maken op lange termijn een onder-

nemerskans is. Het is financieel geen kaskraker, maar anderzijds kost het je ook niets, als je het goed aanpakt.' Aan de hand van cijfers uit de KringloopWijzer en de boekhouding van een bedrijf kan Hoksbergen in het rekenmodel vlug inzicht krijgen in wat extensiveren kan inhouden voor een bedrijf. Het is een doorrekening van extra hectares onder de bestaande veestapel. 'Het rekenmodel is niet bedoeld als bedrijfsplan om een lening mee te krijgen. Het is vooral bedoeld om te gaan denken over wat zo'n verandering voor een bedrijf zou betekenen.'

Ruwvoer door de koe

In het rekenvoorbeeld van Countus (zie tabel 1 op pagina 24) wordt uitgegaan van een bedrijf met 120 koeien en 65 hectare. Om te extensiveren kan de veehouder 36 hectare erfpachtgrond erbij krijgen. Zo komt hij uit op 1,4 gve per hectare. 'Met die extra hectares krijg je te maken met nieuwe kosten, zoals uiteraard de grondkosten, maar anderzijds kun je dankzij de nieuwe grond op een aantal punten besparen. Bijvoorbeeld op voerkosten en de mestafzet', licht Hoksbergen toe. Om op die punten te kunnen besparen moet wel de manier van boeren worden bijgestuurd, is hij van mening. 'Wanneer je grondgebonden bent, heb je eigenlijk maar één ding te doen. En dat is ruwvoer in de koe krijgen.

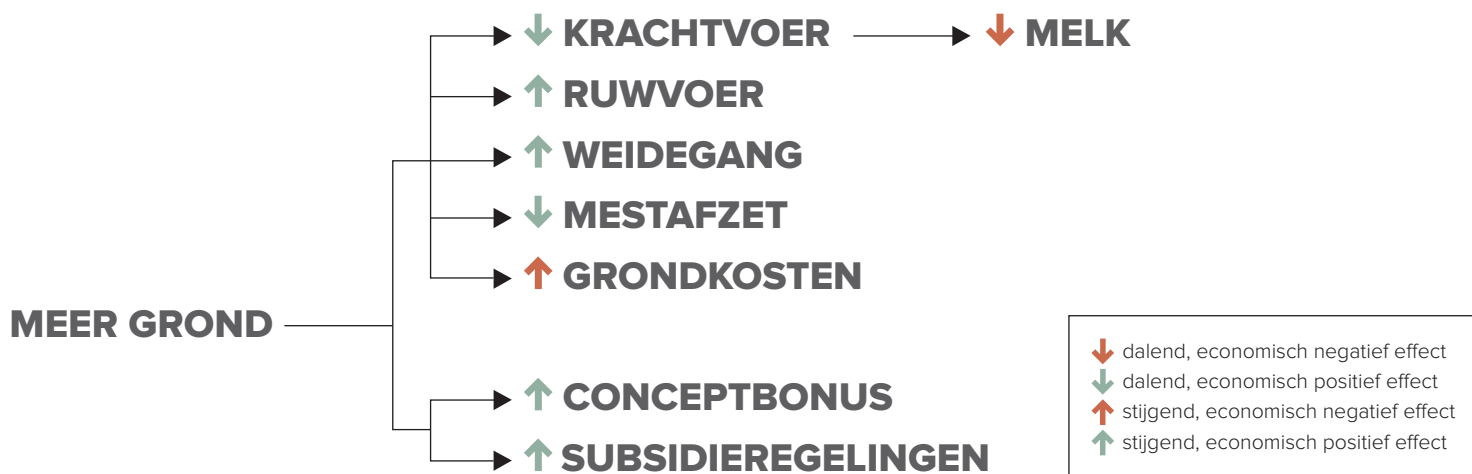

De plussen en minnen van boeren met meer grond

Wanneer een bedrijf meer grond kan krijgen en zo extensiveert, heeft dat financiële gevolgen. Een vergelijkbaar saldo houden is volgens accountantsbureau Countus mogelijk. Met een verlaging van de krachtvoergiften en eigen krachtvoerteelt kan er meer voer van eigen land worden ingezet, wat kosten bespaart. Ook kan de mestafzet omlaag. Door meer te weiden blijven de bewerkingskosten gelijk ondanks de toename in hectares. Door de toename in grond komt een bedrijf makkelijker in aanmerking voor subsidieregelingen als ANLb of goud op GLB. Ondanks de daling in melkproductie (ca. 830 kg/koe) en hogere grond- en kunstmestkosten, komt een bedrijf dan toch vergelijkbaar uit.

	prijs per 100 kg, m ³ of ha		totaal in euro's
kosten (—) en besparingen (+)			
267.282 kg krachtvoer	34	+	90.876
13.927 kg kunstmest	45	—	6.267
1.725 m ³ drijfmest afvoeren	15	+	25.875
36 ha grond (pacht)	2.684	—	96.635
geen extra bewerkingskosten			0
opbrengst			
–99.685 kg melk	43	—	42.864
30 ha ANLb	550	+	16.500
36 ha extra GLB	390	+	14.040
saldo		+	1.550

Tabel 1 – Rekenvoorbeeld van een bedrijf met 120 koeien dat 36 hectare erfpachtgrond erbij krijgt (bron: Countus)

Ruwvoer is wat je ten opzichte van intensief boeren eens veel meer tot je beschikking hebt. Daar moet je ook echt wat mee doen', aldus Hoksbergen. Zo heeft mais verbouwen geen toegevoegde waarde meer – behoefte aan een gewas met hoge opbrengst heb je eigenlijk niet. Dat land kan ingezet worden om eigen krachtvoer te gaan telen, wat ook nog eens een extra duit in het zakje kan brengen vanuit de ecoregelingen in het GLB.

Gebiedsgebonden mogelijkheden

Krachtvoer zelf telen dus, maar het is nog belangrijker om het krachtvoeraandeel omlaag te brengen. 'Wat een koe aan krachtvoer vreet, kan niet aan ruwvoer worden opgenomen. Maar dan moet je wel een knop omzetten in je hoofd: minder krachtvoer houdt ook in dat de melkproductie omlaag gaat', geeft Hoksbergen aan. In zijn berekening is de grootste winst te behalen op het gebied van krachtvoer (+90.876 euro). Die winst is groter dan het verlies aan melk van 42.864 euro, ongeveer 830 kg melk per koe. Verder gaat Hoksbergen uit van intensief beweiden, anders tikken de bewerkingskosten te veel aan. Met intensieve beweiding gaat hij ervan uit dat

er niet meer bewerkingskosten nodig zijn in totaal ten opzichte van de oude situatie. Wat wel verandert, is de mestafzet. Doordat de mest op eigen grond afgezet kan worden, hoeft deze niet van het bedrijf afgevoerd te worden. 'Dat scheelt ruim 25.000 euro. Daarmee kan een veehouder met minder kunstmest per hectare toe, maar vanwege de extra hectares is het totaal aan kosten voor kunstmest wel hoger. Dat zou zo'n 6000 euro kosten', aldus Hoksbergen.

Al met al is het saldo onder de streep bij deze manier van boeren 1500 euro hoger dan voorheen, wat geen grote plus is. 'Maar ook zeker geen grote min. En dat is nou precies waar het om gaat. Extensiveren vraagt vooral om een andere manier van werken en dat moet wel bij je passen. Het is niet voor iedereen weggelegd', concludeert Hoksbergen en hij vult aan dat de mogelijkheden daarnaast vooral gebiedsgebonden zijn. 'Wat er in de praktijk kan, is echt per individueel bedrijf verschillend.'

De markt is niet natuurinclusief

Wat Schrijver opviel tijdens het onderzoek dat hij met zijn collega's deed naar het verdienmodel van extensief

boeren, was de lage omzet van extensieve bedrijven. 'Veel van de bedrijven die nu al extensief werken, zijn klein en hebben moeite om het hoofd boven water te houden. Je kunt met een model berekenen hoe de verschuiving is binnen de verschillende categorieën van extensiviteit. Wat daar uitkomt, is dat bedrijven proberen om uit die extensieve categorie te komen en te vergroten in schaal. Of ze zullen na verloop van tijd verdwijnen', aldus Schrijver. En dat terwijl dit type bedrijf wel deel uitmaakt van het toekomstbeeld dat door politiek en maatschappij wordt geschetst. 'Het komt er nog altijd op neer dat schaalvergroting werkt voor het verdienmodel, maar daar is maar beperkt grond voor beschikbaar.' Om de kleinere extensieve bedrijven toekomstbestendig te maken, is een ingreep van de overheid daarom onmisbaar.

Daarbij komt dat extensivering gepaard gaat met natuurbeheer. 'Maar een onsje biodiversiteit is niet iets wat je in de winkel koopt: het is geen product als melk dat je voor een bepaalde prijs kunt verkopen en mee kunt nemen in het bedrijfsplan', vertelt Schrijver, waarmee hij aan wil geven dat de markt niet vanzelfsprekend natuurinclusief is. 'Wil je als overheid sturen op extensivering en natuurbeheer, dan zul je moeten ingrijpen. De markt gaat niet automatisch extensiveren, daar zijn mechanismes voor nodig.'

Grond van stoppers naar blijvers

Dat grond de grote beperkende factor is in extensiveren, ziet ook LTO-bestuurder Wunnekink. 'Het is een gegeven dat er de komende jaren bedrijven stoppen. Enerzijds via de uitkoopregeling van de regering, maar ook doordat er bedrijven zonder opvolgers zijn. Als al die grond naar andere melkveehouders zou gaan, samen met een daling van het aantal koeien in Nederland, heb je al een bepaalde extensivering bereikt. Maar de vraag is of de grond die vrijkomt door de stoppers, wel naar de blijvers gaat', aldus Wunnekink.

Hij kan zich goed voorstellen dat de stoppende boeren de grond die beschikbaar komt, verkopen aan de hoogste bidder. 'En het is maar de vraag of melkveehouders op zo'n hoogcompetitieve markt daar het beste bod kun-

nen doen. Het kan ook naar een akkerbouwer gaan, of tot natuurland worden omgezet', vertelt Wunnekink. Hij stelt dat de overheid zich gelijktijdig druk maakt over het areaal grasland. Gras is namelijk belangrijk voor het halen van de doelen van waterkwaliteit. 'Akkergewassen zijn een stuk uitputtender dan gras. Als je de verdeling van het land overlaat aan de hoogste bidder, krimpt ook het graslandareaal.'

Ondertussen houdt dat ook in dat de grond in gebruik van melkveehouders weer afneemt, wat ten koste gaat van de extensivering die op landelijk niveau bereikt wordt door uitkoop en stoppers. 'Daarom maken we zo'n herrie over grond in de gesprekken. Het zou mooi zijn als er op gebiedsniveau goede afspraken gemaakt kunnen worden, waarbij blijvers de mogelijkheid kunnen krijgen grasland over te nemen van stoppers. Maar dat blijkt een lastig punt.'

Kortom: op bedrijfsniveau betekent extensiveren economisch gezien niet het einde wanneer er uitgebreid kan worden in areaal. Of dat een optie is, hangt helemaal af van de regionale omstandigheden. |

René Brandsma: 'Extensief boeren is het meest duurzaam'

Vorig jaar kreeg melkveehouder René Brandsma (33) uit Marssum de gelegenheid om zijn huiskavel met 40 hectare uit te breiden. Daarmee sloeg hij direct een extensiveringsslag: van 95 hectare voor zijn 190 koeien heeft hij nu 132 hectare. De extensivering uit zich op zijn bedrijf vooral in het weiden. Nu de huiskavel groter is, weiden de koeien dag en nacht. 'Ze halen het verse gras gewoon zelf op, wat in de praktijk inhoudt dat ik ondanks het grotere areaal niet meer bewerkingskosten heb. We kunnen met minder krachtvoer toe en hoeven op stal 's nachts niet bij te voeren', verklaart Brandsma.

Een ding moet je volgens hem kunnen loslaten en dat is de productie per koe. 'Het past niet in het systeem om per se 30 liter per koe te kunnen melken. Dat moet je wel even aandurven, zeker als de melkprijzen dusdanig zijn dat extra liters melk wel wat opleveren', denkt hij. Op zijn bedrijf is de productie van 9000 naar ongeveer 8800 kg melk gegaan sinds de koeien meer hectares hebben om te beweiden. 'Ik denk dat deze manier van boeren de meest duurzame manier is. Die instelling hadden we al voordat we onze huiskavel konden uitbreiden. De extra hectares komen ons heel goed uit.'